

Hoe kunst taboes doorbreekt in de ggz

Laura van Elst

Iedereen kent wel iemand met psychische klachten. Toch rust op mentale gezondheid vaak een taboe. 'De psychiatrie is een gesloten wereld waar mensen veel ideeën over hebben', vertelt psychiater Wilco Tuinebreijer. Hij richtte *Beautiful Distress* op om zich via kunst uit te spreken over stigma's.

Het acht meter lange wandkleed *Reality is a Fingerprint*.

Ongeveer een op de vier mensen krijgt tijdens zijn leven een psychiatrische aandoening. Dat blijkt uit cijfers van het [Trimbos-instituut](#). 'Er is relatief weinig maatschappelijke aandacht voor deze groep patiënten. Hun problemen zijn vaak omgeven met taboes', vertelt Wilco Tuinebreijer, psychiater bij Mentrum.

Stereotypering is volgens hem op elk niveau aanwezig: van beleidsmakers, ggz-bestuurders, familieleden tot de cliënt zelf. 'De meeste mensen met een psychiatrische ervaring praten er liever niet over en veroordelen zichzelf.'

Lijden zichtbaar maken

Behandelen gaat veel verder dan medicatie. Daarom richtte Tuinebreijer met Fleur Kuypers in 2014 de stichting **Beautiful Distress** op. Hun doel: kunst inzetten om lijden zichtbaar te maken en meer begrip te kweken voor mensen met psychische aandoeningen en hun omgeving. 'Door psychiatrie aan kunst te koppelen, ontstaat er een pact tussen twee werelden. Daarin wordt anders zijn normaal.'

De artistieke boodschap wordt met een zo breed mogelijk publiek gedeeld. 'De projecten mogen geen feestje voor de kunstwereld of ggz alleen zijn. Kunst dient de psychiatrie juist uit haar isolement te halen en maakt de ggz tastbaar voor buitenstaanders. Dat leidt tot discussies over onbespreekbare zaken.'

Neuro Blooms in ggz-instelling Mentrum

De afgelopen jaren heeft Beautiful Distress een breed netwerk opgebouwd en was het in zowel Nederland als overzee actief. Van tentoonstellingen in ggz-instelling Altrecht tot een psychiatrisch ziekenhuis in New York. Van de zomer bezocht staatssecretaris Dilan Yeşilgöz de tentoonstelling *Neuro Blooms* in de Amsterdamse ggz-instelling Mentrum. Deze tentoonstelling ging in op hedendaagse en historische opvattingen over de geestelijke gezondheidsproblemen en behandelingen. Het beeldmateriaal van Neuro Blooms is gebaseerd op PET-scans van mensen met psychische aandoeningen, die unieke kaarten onthullen van de hersenactiviteiten en functie. 'De tentoonstelling wekte veel interesse bij patiënten, verwanten en bij het algemeen publiek', aldus Tuinebreijer.

Meetellen in de samenleving

Zelf werkte de psychiater recentelijk mee aan de voorstelling *Achterhoofd*, een opera dat in oktober in het Amsterdamse DeLaMar theater te zien was. De operavoorstelling ging over de noodzaak van tellen als mensen de grip op de werkelijkheid verliezen. Over meetellen in een samenleving die een problematische verhouding heeft met hoe mensen de werkelijkheid beleven.

Perceptie van de werkelijkheid

Beeldend kunstenaar Yasmijn Karhof verbleef op uitnodiging van Beautiful Distress drie maanden in het *Kings County Hospital* in New York. 'Tijdens mijn ontmoetingen met cliënten en personeel van het ziekenhuis raakte ik gefascineerd door onze perceptie van de werkelijkheid en het subjectieve daarvan.' Tijdens groepsactiviteiten en in interviews vertelden cliënten en personeel hoe het is om grip op de werkelijkheid te verliezen. Het leidde tot het acht meter lange wandkleed *Reality is a Fingerprint*. De geweven afbeelding is gebaseerd op een groepsfoto die Karhof maakte.

Op de foto houden medewerkers en cliënten op de binnenplaats van het ziekenhuis borden vast waarop citaten staan uit de met haar gevoerde gesprekken. 'De ervaringswereld en mentale processen die zich in ieders hoofd voltrekken worden op deze groepsfoto zichtbaar en naar buiten gebracht.' Middels het werk nodigt Karhof de bezoeker uit om los te breken van gangbare veronderstellingen waarin meningen, oordelen, normen, waarden en causale verbanden zijn opgesloten. 'Het laat de kijker kennismaken met andersoortige ervaringen van de realiteit en fungeert als katalysator om onze eigen belevingswereld te ontstijgen.'

Met kunst confronteren

Door dit werk in de publieke ruimte te tonen, streeft Karhof ernaar bij te dragen aan de huidige discussie en verschillende groepen mensen te verbinden met de afgebeelde ervaringswereld van ggz-patiënten en de zorgmedewerkers. 'Door met kunst te confronteren, voelen mensen zich gehoord, getroost en minder alleen', aldus Karhof. 'Dat is precies de reden dat we dit wandkleed in de foyer van Mentrum willen gaan ophangen', reageert Tuinebreijer. De foyer is de grootste publieke ruimte van de psychiatrische instelling, waar veel groepsactiviteiten met patiënten plaatsvinden. 'Het werk roept op om met jezelf, de behandelaar of de buitenwereld in gesprek te gaan.' Voor bestuurders zijn er volgens de psychiater genoeg redenen om met kunst aan de slag te gaan. 'Kunst is een vluchtplaats. Het werkt helend en stelt stigma's aan de kaak.'